

Broj: 01-354/24-411/5

Podgorica, 30.08.2024. godine

Savjet Agencije za zaštitu konkurencije, na osnovu člana 20f stav 1 tačka 10 Zakona o zaštiti konkurencije („Sl. list CG“, br. 44/12, 13/18 i 145/21), postupajući po Zahtjevu Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost br. 04-354/24-411/2 od 25.07.2024. godine, na prijedlog direktora Agencije za zaštitu konkurencije, na sjednici održanoj 30.08.2024. godine donosi

MIŠLJENJE

Agencija za zaštitu konkurencije **nema primjedbi** na tekstove *Nacrta analiza na pojedinačno definisanim relevantnim tržištima*, i to:

- 1) Veleprodajnom tržištu poziva koji potiču (originiraju) iz javne fiksne telefonske mreže i
- 2) Veleprodajnom tržištu pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz javnih mobilnih telefonskih mreža.

Obrazloženje

Agencija za zaštitu konkurencije (u daljem tekstu: „**Agencija**“) je dana, 25.07.2024. godine, primila od strane Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (u daljem tekstu: „**EKIP**“) Zahtjev br. 0302-4755/1 od 18.07.2024. godine, zaveden kod Agencije pod br. 04-354/24-411/2 za izjašnjenje i mišljenje na *Nacrte analiza na pojedinačno definisanim relevantnim tržištima*, i to:

- 1) Veleprodajnom tržištu poziva koji potiču (originiraju) iz javne fiksne telefonske mreže i
- 2) Veleprodajnom tržištu pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz javnih mobilnih telefonskih mreža,

a za potrebe nadležnosti i rada EKIP-a, u skladu sa odredbama poglavlja VI Zakona o elektronskim komunikacijama („Sl. list CG“, br. 40/13, 56/13, 2/17 i 49/19), kao i Sporazumom o saradnji na području obezbjeđenja konkurencije i predupređenja štetnih efekata, nedostataka konkurencije na tržištu elektronskih komunikacija, koji je potpisan 28.04.2009. godine između Uprave za zaštitu konkurencije (čiji je pravni sljedbenik Agencija za zaštitu konkurencije) i Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost.

EKIP je 22.12.2022. godine donio Odluku o pokretanju ponovnog postupka provjere ispunjenosti uslova Testa tri kriterijuma sa ciljem dokazivanja opravdanosti dalje primjene prethodne regulacije na slijedećim relevantnim tržištima usluga: Maloprodajnog tržišta pristupa javnoj telefonskoj mreži na fiksnoj lokaciji, za fizička i pravna lica; Maloprodajnog tržišta javno dostupne usluge lokalnih i međumjesnih poziva za pravna i fizička lica, koja se pruža na fiksnoj lokaciji; Maloprodajnog tržišta javno dostupne usluge međunarodnih poziva za pravna i fizička lica, koja se pruža na fiksnoj lokaciji; Veleprodajnog tržišta poziva koji potiču (originiraju) iz javne fiksne telefonske mreže i Veleprodajnog tržišta pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz javnih mobilnih telefonskih mreža.

Navedena Odluka je dostavljena Agenciji na izjašnjenje, s tim u vezi Agencija se izjasnila, shodno čl. 19 stav 1 tačka 16 Zakona o zaštiti konkurencije ("Sl. list CG", br. 44/12, 13/18 i 145/21) (u daljem tekstu: „Zakon“), a Savjet Agencije donio Mišljenje br. 01-354/23-628/3 od 22.11.2023. godine, da nema primjedbi na tekstove Nactra Testa tri kriterijuma na gore definisanim relevantnim tržištima.

Nakon sprovedenog postupka provjere ispunjenosti uslova iz Testa tri kriterijuma, EKIP je donio Odluku broj: 0306-7585/1 od 22.12.2023. godine o usvajanju Testova tri kriterijuma na pet relevantnih tržišta usluga kojom je utvrđeno da će, nakon stupanja na snagu iste, EKIP donijeti rješenja o ukidanju regulatornih obaveza operatoru sa značajnom tržišnom snagom na tri relevantna maloprodajna tržišta, a da će kod Veleprodajnog tržišta poziva koji potiču (originiraju) iz javne fiksne telefonske mreže i Veleprodajnog tržišta pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz javnih mobilnih telefonskih mreža, EKIP sprovesti postupak analize, s obzirom da na istim nijesu kumulativno ispunjeni uslovi iz Testa tri kriterijuma.

Pravni osnov za davanje mišljenja Agencije na predloženi tekst *Nacrta Analiza na pojedinačno definisanim relevantnim tržištima*, predstavljaju odredbe člana 22 stav 1 tačka 7 Zakona, kao i odredbe člana 65 Zakona o elektronskim komunikacijama („Sl. List Crne Gore" br. broj 40/13, 56/13, 2/17 i 49/19) (u daljem tekstu: „ZEK“), kojim je propisano da u postupku utvrđivanja, praćenja i preispitivanja relevantnih tržišta u Crnoj Gori na tržištu elektronskih komunikacija, EKIP saraduje sa organom nadležnim za zaštitu konkurencije, kao i da shodno članu 66 ZEK-a, EKIP sprovodi postupak određivanja relevantnog tržišta u skladu sa propisima kojima se uređuje zaštita konkurencije. Takođe, nekadašnja Uprava za zaštitu konkurencije je sa EKIP-om potpisala Sporazum o saradnji na području obezbjeđenja konkurencije i predupređenja štetnih efekata nedostatka konkurencije na tržištu usluga elektronskih komunikacija, potpisan 28.04.2009. godine (u daljem tekstu: „Sporazum“).

Uvidom u dostavljene tekstove *Nacrta Analiza na pojedinačno definisanim relevantnim tržištima*, Agencija je utvrdila da je EKIP u postupku analize primjenjivala evropske direktive koje su na snazi na području elektronskih komunikacija, a koje su implementirane u crnogorsko zakonodavstvo kroz ZEK.

Shodno navedenom, prilikom izrade *Nacrta Analiza na pojedinačno definisanim relevantnim tržištima*, EKIP je polazila od Preporuke Evropske komisije o relevantnim tržištima proizvoda i usluga u sektoru elektronskih komunikacija, koja podliježu *ex ante* regulaciji (2014/710/EC) i Smjernica Evropske komisije o analizi tržišta i utvrđivanju značajne tržišne snage, shodno zajedničkom regulatornom okviru za elektronske komunikacione mreže i usluge. Tržišta obuhvaćena navedenom Preporukom EK su relevantna tržišta koja su podložna *ex ante* regulaciji, imajući u vidu činjenicu da su na istim zadovoljeni svi uslovi iz Testa tri kriterijuma. Međutim, nacionalna regulatorna tijela imaju ovlaštenja sama da utvrde, imajući u vidu specifičnosti nacionalnih tržišta, da su pojedina tržišta van liste iz navedene Preporuke, podložna *ex ante* regulaciji, ali uz uslov da se dokaže da su na tim tržištima istovremeno zadovoljeni uslovi Testa tri kriterijuma.

Kod Testa tri kriterijuma naglasak je na razvoju i strukturi tržišta i EKIP može prethodno regulisati gore navedena tržišta jedino u slučaju ako su istovremeno zadovoljena tri kriterijuma. Prema članu 65 stav 3 ZEK-a, EKIP može utvrditi da prethodnoj regulaciji mogu biti podložna tržišta koja istovremeno ispunjavaju sljedeće kriterijumu:

1. Postojanje snažnih i trajnih barijera za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode;
2. Struktura tržišta ne pokazuje tendencije razvoja efikasne tržišne konkurencije u odgovarajućem vremenskom periodu, ne dužem od tri godine i
3. Primjena propisa kojima se uređuje zaštita konkurencije ne obzbeđuje efikasno otklanjanje nedostataka na tržištu.

EKIP je utvrdila da je Test tri kriterijuma, shodno članu 65 ZEK-a zadovoljen na (i) Veleprodajnom tržištu pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz javnih mobilnih telefonskih mreža i (ii) Veleprodajnom tržištu poziva koji potiču (originiraju) iz javne fiksne telefonske mreže, te da su stoga ova tržišta podložna prethodnoj (*ex-ante*) regulaciji.

EKIP je na osnovu analize relevantnog Veleprodajnog tržišta poziva koji potiču (originiraju) iz javne fiksne telefonske mreže utvrdila da Crnogorski Telekom A.D. Podgorica ima ekonomski uticaj koji mu omogućava značajan stepen nezavisnosti u odnosu na njegove konkurente i korisnike, te je zaključila da je Crnogorski Telekom A.D. Podgorica operator sa značajnom tržišnom snagom na ovom tržištu.

Postojanje značajne tržišne snage Crnogorskog Telekom A.D. Podgorica EKIP je utvrdio na osnovu visokog tržišnog učešća u posmatranom periodu, kao i analizom faktora uticaja iz člana 68 ZEK-a, kao što su: kontrola infrastrukture čiji obim nije lako udvostručiti, ekonomije obima i ekonomije širine, stepen vertikalne integracije i nedostatak kompenzacione kupovne moći.

Dalje, na osnovu analize EKIP ocjenjuje da je struktura Veleprodajnog tržišta pristupa i originacije poziva iz mobilnih mreža u analiziranom periodu bila pogodna za primjenu antikonkurentskih aktivnosti zloupotrebe značajne tržišne snage mobilnih operatora u obliku prećutnog dogovora (eng. tacit collusion), kao i da na relevantnom tržištu postoje mogućnosti i podsticaji za primjenu koordiniranih aktivnosti oko fokalne tačke koordinacije, a to su aktivnosti na uskraćivanju ili odbijanju pristupa svakoj od mreža postojećih mobilnih operatora, a po iskazanom interesu mobilnog virtuelnog operatora. Stoga, EKIP je zaključila da na ovom relevantnom tržištu operatori ONE Crna Gora doo Podgorica, Crnogorski Telekom AD Podgorica i Mtel doo Podgorica imaju značajnu tržišnu snagu.

Postojanje značajne tržišne snage sva tri mobilna operatora EKIP je utvrdila na osnovu sličnih tržišnih učešća operatora u posmatranom periodu, kao i analizom kriterijuma iz člana 68 ZEK-a, kao što su: niska elastičnost tražnje, stepen vertikalne integracije, nedostatak kompenzacione kupovne moći i nedostatak potencijalne konkurencije.

EKIP je dodatno razmatrala i kriterijume iz Smjernica Evropske komisije o analizi tržišta i ocjeni statusa značajne tržišne snage dva ili više operatora, i to: stepen homogenosti proizvoda, visoke barijere ulasku na tržište, ograničen prostor za cjenovnu konkurenciju i različite vrste neformalnih ili drugih dogovora između operatora.

S obzirom da je EKIP identifikovao operatore sa značajnom tržišnom snagom na Veleprodajnom tržištu poziva koji potiču (originiraju) iz javne fiksne telefonske mreže i Veleprodajnom tržištu pristupa i originacije poziva iz mobilnih mreža, podrazumijeva propisivanje i nametanje *ex-ante* obaveza, koje treba da budu proporcionalne i adekvatne

utvrđenom problem, tj. odstupanju od efikasne konkurencije. Rješenjem koje se izdaje određenom operatoru sa značajnom tržišnom snagom EKIP mora narediti preduzimanje bar jedne od mjera iz članova 71, 73, 74, 75 i 76 ZEK-a. U skladu sa tim, gore navedenim operatorima, kao operatorima sa značajnom tržišnom snagom, zadržavaju se obaveze koje su nametnute prethodnom analizom, odnosno određuju im se sljedeće regulatorne obaveze: (i) obaveza objavljivanja podataka; (ii) obaveza obezbjeđivanja nediskriminatornosti; (iii) obaveza omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovo korišćenje; (iv) obaveza odvojenog vođenja računovodstvenih evidencija i (v) kontrola cijena i vođenje troškovnog računovodstva.

U skladu sa Smjernicama Evropske komisije, prilikom određivanja regulatornih obaveza regulatori imaju u vidu sljedeće ciljeve: promovisanje konkurentnosti, doprinos razvoju evropskog tržišta i promovisanje interesa krajnjih korisnika.

EKIP smatra da se princip proporcionalnosti može zadovoljiti ako se svakom operatoru sa značajnom tržišnom snagom odrede regulatorne obaveze koje će najbolje ukloniti postojeće i potencijalne prepreke razvoja konkurencije.

Članom 11 ZEK-a utvrđene su, između ostalih, nadležnosti EKIP-a da sprovodi analizu relevantnih tržišta, utvrđuje operatore sa značajnom tržišnom snagom i preduzima regulatorne mjere za sprečavanje negativnih efekata značajne tržišne snage operatora.

Zakon upućuje da akti ili radnje kojima se vrši povreda konkurencije, su: sporazumi kojima se sprečava, ograničava ili narušava konkurencija; zloupotreba dominantnog položaja; koncentracije kojima se sprečava, ograničava ili narušava konkurencija ili slobodan razvoj otvorene tržišne ekonomije, a naročito stvaranje, odnosno jačanje dominantnog položaja na tržištu.

Predložene analize daju doprinos razvoju tržišta kao i efikasne konkurencije, a naročito iz razloga transparentnosti, koji predstavlja značajan element pravne predvidljivosti i pravne sigurnosti učesnika na tržištu.

U skladu sa ciljem i duhom Sporazuma, Agencija ističe da je na raspolaganju za bilo koje dalje postupanje i podršku u procesu koji EKIP sprovodi u skladu sa zakonskim ovlašćenjima u *ex ante* kontroli definisanih tržišta, kao i saradnji u slučaju postojanja potencijalne radnje povrede konkurencije koju Agencija može ispitivati u *ex post* postupku.

PREDSJEDNIK SAVJETA

Dragan Damjanović

Dostavljeno:

- Agenciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Bulevar Đžordža Vašingtona 56/2, 81000 Podgorica, Crna Gora
- u spise predmeta i
- a/a.